

בשבת, ואמר הרב ישראל קנטור שליט"א שכמו כן יש להעיר שאם היה ליל יו"ט במוצ"ש ל"ש ד"ז שהרי איברי שבת קרבים ביו"ט.

והנה במחצית השקל שם הביא מב"י סי' רס"ג שלכך אין אומרים והוא רחום בערבית של ליל שבת משום שבכל יום אומרים והוא רחום כיון שמקטירים איברים ופדרים ויש בהם כפרה ע"כ אומרים והוא רחום, ואילו בליל שבת וכמו כן בליל יו"ט אין מקריבים איברים ופדרים ע"כ אין אומרים והוא רחום, ויש להעיר כנ"ל שבליל יו"ט שחל במוצ"ש כיון שאיברי שבת קרבים ביו"ט א"כ יאמרו והוא רחום, גם יש להעיר שלהמג"א שתפלת ערבית בליל שבת משום שבלילה אין מקריבים איברים ופדרים של חול, וא"כ אם מקדימין ערבית של שבת מבעוד יום בזמן שאפשר להקריב איברים ופדרים א"כ למה אין אומרים והוא רחום כל ליל שבת, (ואגב יש האומרים והוא רחום בערבית של

ליל יו"כ).

אכילת מאכלי חלב בשבועות

א. בשו"ע יו"ד סי' פ"ט סעיף ד' מי שאכל גבינה ורוצה לאכול בשר צריך לבער מעל השלחן שיורי פת שאכלו עם הגבינה, ומקור ד"ז בירושלמי פסחים פרק ו' ה"ד תני חגיגה הבאה עם הפסח היתה מתבערת עמו איתא חמי חגיגה נאכלת לשני ימים ופסח נאכל עד חצות תימר הכין בעולה עמו על שולחנו התבשילין העולים עמו על השלחן צריכין להתבער עמו, א"ר יסה הדא אמרה ההין דאכל חובץ ובדעתיה מיכל קופד צריך מבער פיסת, והטור בסי' צ"א הביא את הירושלמי וגרס מבער פתית וכ' ע"ז פירוש מי שאכל גבינה ורוצה לאכול בשר צריך לבער מעל השלחן שיורי פת שאכל עם הגבינה, וע"ש בפני משה שפי' פיסת היינו חתיכת הגבינה שצריך לבערה מהשלחן כדי שלא יבא לאוכלה, אבל בראשונים פי' דהיינו שאסור לאכול את הפת מחשש שנשאר עליה שיורי גבינה, וזהו מה שהוכיחו מפסח וחגיגה דחיישי' שמא נשאר על החגיגה משיורי הפסח והפסח אין נאכל אחר חצות, דאי לפי הפני"מ אין שייכות שאמרו קודם שהחגיגה נאסרת כיון שעלתה על השלחן עם

עם מה הפסח.

[ובתורתן של ראשונים על ירושלמי פסחים הובא מרשב"ץ מנהגי מהר"ם סי' שני' ירושלמי האי דאכיל חלב ודעתיה למיכל קופד פי' בשר בעי למיכל פריסתה מכאן הוכיח ה"ר שמואל מבונמרג כשאדם אוכל גבינה ורוצה לאכל בשר צריך לאכול ב' חתיכות לחם בינתיים, והיינו שפי' הירושלמי שצריך לאכול בינתיים פרוסות לחם, וד"ז הוזכר בשו"ע סי' פ"ט ס"ב אכל גבינה מותר לאכול אחריו בשר כו' וצריך לקנח פיו ולהדחיו והקינות הוא שילעוס פת ויקנח בו פיו יפה כו', ומקורו מחולין דף ק"ד, אבל צ"ע לפי כן ד' הירושלמי דמה שייכות להדין הקודם שהוזכר גבי פסח וחגיגה].

ובשו"ת אגרות משה חיו"ד א' סי' ל"ח נשאל על מה שאין נזהרין בזה עתה, וכ' שד"ז אינו אלא בפרוסה שהכין לאכול עמה את הגבינה שע"ז אין נזהר כיון שחשב לאכלה עם גבינה ואף אם יאמר שלא אכלה עם גבינה הוא מילתא דלא רמיא עליה אבל ככר הלחם המונח על השלחן שהוא עומד לאכול בין עם

חידות

- היכן מצינו אדם שעבר על דין קידוש במקום סעודה, ומתוך כך צריך לחזור ולהתפלל ערבית.
- אלו יהודים לא היו בהר סיני במתן תורה.
- איך יתכן שאדם פוסק מתלמודו, ובשכר זה זוכה הוא לאריכות ימים.
- איך יתכן שאדם צריך לומר אתה חוננתנו בתפלת מנחה.
- מצינו שצריך להזכיר במקום אחד יעלה ויבא על הניסים ואתה חוננתנו

התשובות בעמ' 4

איסור הקזת דם בערב שבועות

בשבת קכ"ט ב' אי' דאסור להקזיז דם בערב שבועות מפני הסכנה וגזרו על כל ערב יו"ט אטו ערב שבועות, ע"ש מעלי יומא דעצרתא סכתא וגזרו רבנן אכולהו מעלי יומא טבא משום יומא טבא דעצרת דנפיק ביה זיקא ושמיה טבוח דאי לא קבלו ישראל תורה הוה טבח להו לבשריהו ודמיהו, והובא ד"ז ברמ"א או"ח סי' תס"ח.

והנה במו"ק י"א ב' יתר על כן אמר רשב"ג אם היה אומן לרבים וספר ובלן לרבים והגיע עת הרגל ואין שם אומן אלא הוא הר"ז יעשה. והנה הרא"ש וטור סי' ש"פ ובפי' ר"ח הביאו רק אם היה ספר ובלן לרבים ולא הביאו אומן לרבים, וכפי הנראה שלא גרסו כן בגמ', וכן במס' שמחות פ"ה הובא דין זה ולא הובא אומן לרבים אכן בתו' מבואר שגרסו כג"י שלפנינו וע' במאירי. והנה פי' אומן בכל מקום הוא מקזיז דם, ע' בתענית כ"א ב' ובבא בתרא כ"א א' וכ"ג א' וסנהדרין י"ז ב', וכיון שכן מה צריך להתיר באומן להקזיז דם בעיו"ט בזמן אבלו שבלא"ה הרי אסור להקזיז בעיו"ט, וי"ל דמה"ט לא גרסו כן הראשונים, אלא שצ"ע לגי' שלפנינו, ואולי כיון שהיה צורך להם להקזיז א"כ לפני הרגל היו מקזיזים יום אחד קודם ערב הרגל וזו הכוונה הגיע הרגל, והנה עי' רש"י ב"מ ק"ט א' שפי' אומן הוא מוהל אבל ג"ז א"א לפי' כאן דמילה אין דוחין לערב הרגל אלא חייב לעשותה מיד בזמנה.

ליל יו"ט במוצ"ש

הנה הובא בשם החת"ס דאף שבכל פעם שאוכל פרוסת המוציא טובלה במלח (ע' סי' קס"ז ס"ה) אבל בליל שבת אין טובל במלח, ופי' משום שהמלח הוא כנגד מה שמולחים את הקרבנות, והרי בליל שבת אין קרבנות דאף שהקטרת איברים ופדרים כשרה בלילה, אבל איברי חול אין קרבים בשבת כמבואר בפסחים נ"ט ב'. והנה לפי' ה"ה בליל יו"ט אין להטביל במלח משום שאיברי חול אין קרבים ביו"ט.

אבל כשחל יו"ט במוצ"ש הרי מבואר בפסחים שם שאיברי שבת קרבים ביו"ט וא"כ שוב יש מקום להטביל במלח.

ובשו"ע תע"ה ס"א שטובל במלח, וברמ"א כ' שאין טובל במלח בלילה הראשונה, ולכא' מוכח דלא כחת"ס הנ"ל דלפי חת"ס בלא"ה אין מטבילין בליל יו"ט.

ולהנ"ל שבלי ליל יו"ט במוצ"ש הרי נתבאר שמטבילין במלח, וא"כ יש נפ"מ במחלוקת השו"ע והרמ"א לענין ליל פסח שחל במוצ"ש, ומ"מ פשוט ל' השו"ע משמע שבכל ליל פסח מטבילין במלח.

והנה ע' במג"א סי' רס"ז ש' להקדים תפילת ערבית בליל שבת משום שערבית כנגד איברים ופדרים שקרבים בלילה, והרי איברי חול אין קרבים

חלב ובין עם בשר נזהרין בה ואין לחוש, וזהו ל' הירושלמי לפי גי' הטור והגר"א שצריך לבער פתיתין היינו הפרוסות וגם להגי' בירושלמי לבער פיסת גיי' י"ל שהכוונה על פתיתין.

ועי' בס' קיצור שולחן ערוך להגר"א אהרן פויפר ז"ל שכי' שיירי לחם מסעודה חלבית אסור לאוכלם בסעודה בשרית וכן להיפך ופירוש הלכה זו כך הוא, אם עומדת הככר לחם באמצע השולחן וידי הכל ממשמשין בה בזמן אכילתם, כשחותכים ממנה פרוסות אפי' נשארה חצי ככר דינה כשיירי לחם ואם היתה הארוחה חלבית אסור לאכול חצי ככר זו בסעודה בשרית או להיפך, ולכן עדיף שקודם הארוחה בעוד ידיו נקיות יחתוך כמה פרוסות לחם שצריך לארוחה זו ואם צריך תוך כדי ארוחה לחתוך עוד יקפיד שיהיו ידיו נקיות ובאופן זה אין על מה שנשארה מהככר דין שיירי לחם אלא על הפרוסות שנלקחו עיי' האוכלים כדי סעודתם אבל שאר הפרוסות שלא נגעו בהם מותרות לאכלם בין בסעודת בשר בין בסעודת חלב, והנה לפי"ד הרי אין לאכול גם הככר הגדולה לפי שדינה כשיירי לחם ורק פרוסות שהכינו ועדיין לא נלקחו אין דינם כשיירי לחם.

והוסיף עוד באגרות משה שמ"מ יש מעלה להחמיר גם בפת הגדולה המונחת על השולחן, וזו כוונת הגהת אשרי בחולין פ' כל הבשר שכי' וז"ל ומצוה מן המובחר היכא שאכל גבינה ורוצה לאכול בשר צריך להעביר מעל השולחן הלחם וכל המאכל שעלו עם הגבינה על השולחן ואח"כ יביא בשר ויאכל, מאו"ז. עכ"ל. והיינו שבי' דברים הם, שהג"א כי מצוה מן המובחר וא"כ אין כוונתו לדי' הירושלמי שהוא מדינא, אלא דמדינא א"צ להעביר אלא הפתיתים וזהו מהירושלמי הנ"ל, ואילו בהג"א כי שיש מצוה מן המובחר להעביר הלחם וכל המאכל, והיינו אף הלחם שאינו פתיתין וכל המאכלים, וזה אינו משום ד' הירושלמי אלא מצוה מן המובחר.

אולם עי' באור זרוע שהוא מקור ד' הגהת אשרי הנ"ל הלי' בשר בחלב סי' ת"ס שכי' וז"ל ומצוה מן המובחר היכא שאכל גבינה ורוצה לאכול בשר צריך להעביר מעל השולחן הלחם וכל המאכלים עליו עם הגבינה על שלחן ואח"כ יביא בשר ויאכל כדאמ' בפסחים פ' אלו דברים תני חגיגה הבאה עם הפסח מתבערת עמו איתא חמי חגיגה נאכלת לשני ימים ופסח נאכל עד חצות ואת אמרת הכן בעולה עמו על השלחן תבשילין העולין עמו על השלחן צריכין להתבער עמו וא"י יסה הדא אמרה ההן דאכל חובץ ובדעתיה למיכל קופד צריך למעברא לפסיתיה פ"י מדקתני תבשילין העולין עם הפסח על השלחן צריכין להתבער עמו משם יש לי ללמוד שהאוכל חלב או גבינה ורוצה אח"כ לאכול בשר צריך לעביר חלב וגבינה ולחם וכל המאכלים שעלו עמו על השלחן ואח"כ יביא בשר ויאכל, וכן ראיתי בירושלמי זקן שהיה כולו מנוקד למעברה לפיסתה ול"ג [לפיסתה] אלא למעברא גרסי' שצריך הכל להעביר מעל גבי השלחן כך נראה בעיני כו' עכ"ל ומבואר דמש"כ מצוה מהמובחר מקורו מהירושלמי הנ"ל ואין אלו ב' דינים, ובאמת שצ"ע דאם אינו מדינא אלא רק מצוה מן המובחר איך עושים כן בחגיגה הבאה עם הפסח שהרי כל שאינו אוכל את החגיגה אלא מותרת מבטל אכילת קדשים ועובר על לאו דלא תותירו, אבל עכ"פ כן מבואר בדי' או"ז שכל ד' הירושלמי הוא מצוה מן המובחר וקאי על כל המאכלים ולא רק על הלחם, ובאמת שכן נ' בירושלמי שהרי מבערים גם החגיגה ולא רק את הפת על השולחן.

והנה ברמ"א סי' תצ"ד ס"ג כי נוהגין בכמה מקומות לאכול מאכלי חלב ביום ראשון של שבועות ונ"ל הטעם כו' כן אוכלים מאכל חלב ואח"כ מאכל בשר וצריכין להביא עמם ב' לחם על השלחן שהוא במקום המזבח ויש בזה זכרון לב' הלחם שהיו מקריבין ביום הבכורים, וכי' במ"ב ס"ק י"ד ועיי' אוכלים מאכלי חלב ואח"כ מאכל בשר וצריך להביא עמם שתי לחמים דאסור לאכול בשר וחלב מלחם אחד ויש בזה זכרון לשתי הלחם, ולכאוי' משמע שאין לאכול מהפת הגדולה גיי' ולא רק מהפרוסה שחתך לאכול עם הגבינה ועיי' צריך להביא לחם אחר וצ"ע.

והיי' אפ"ל לבאר ד"ז שעי' מאכלי חלב יהא זכר לב' הלחם באופן אחר, דהנה בב"י סי' קע"ג כי ויש מחמירין על עצמם שלא לאכול בשר אחר גבינה בסעודה אחת מפני שכתוב בס' הזהר פרשת משפטים כו', וכי' ב"י שנכון להחמיר כן אף בעוף, ועי' בס' מנחת יעקב שעל ס' תורת חטאת כלל עיי' ס"ק ה' שכי' ובשרי

כנסת הגדולה לא"ח סי' תצ"ד ס"ג כתב וז"ל ואע"פ שאני מן הנוהגין שלא לאכול גבינה ובשר בסעודה אחת מ"מ לקיים המנהג לאכול מאכל חלב ובשר בחג השבועות אני אוכל מאכל חלב קודם ואח"כ אני מברך ברכת המזון ואחר שעה אני אוכל מאכל בשר עכ"ל. והנה בשבת הרי צריך לבצוע על לחם משנה שלמות, ונחלקו הראשונים אם גם ביו"ט כן, ובמ"ב סי' רע"ד ס"ק א' פ' שגם ביו"ט צריך לחם משנה, והנה ברמ"א סי' רצ"א סק"ד כי ואם סועד הרבה פעמים בשבת צריך לכל סעודה ב' ככרות כו', ולפי"ז ה"ה ביו"ט כל סעודה צריך ב' ככרות שלמות, והשתא הואיל וצריך לברך ברהמ"ז אחר שאוכל מאכלי גבינה א"כ נמצא שצריך שוב לבצוע על ב' ככרות שלמות ומתוך כך יהא זכר לשתי הלחם, ובאמת שיש להבין מה צריך לעשות סעודת חלב בשבועות כדי שיהא ב' ככרות ועיי' זכר לשתי הלחם, והרי בכל סעודה ביו"ט צריך ב' ככרות לחם משנה, וי"ל דהנה בשו"ע בס' רע"ד ס"א מבואר שאף שצריך לחם משנה הרי סגי בבציעת אחת מהם ובמ"ב ס"ק ד' הביא ממחרש"ל והגר"א שצריך לבצוע שתייהם והעולם נוהגים כהשו"ע עיי', והשתא לפי מנהג זה שבוצעים רק אחת יש צורך לאכול מאכלי חלב ביו"ט כדי שעיי"כ יבצע שתיים. אבל במג"א הלי' שבועות סי' תצ"ד ס"ק ו' כי "ועביד" סי' פ"ט דא"צ להפסיק בברכת המזון אם אינו אוכל גבינה קשה", וכי"ה במ"ב שם ס"ק ט"ז "וא"צ להפסיק בברהמ"ז אם אינו אוכל גבינה קשה אלא יקנח פיו יפה וידיה כדאי' ביו"ד סי' פ"ט", וא"כ מוכרח כפי' המ"ב שהזכר לשתי הלחם הוא משום שאסור לאכול מאותה פת וא"כ מוכח שגם מהפת הגדולה אין לאכול ולא רק מהפרוסה שהכין לאכול עם הגבינה.

בטעם אכילת מאכלי חלב

במ"ב סי' תצ"ד ס"ק י"ב כי על המנהג לאכול בשבועות מאכלי חלב, "ואני שמעתי בשם גדול אחד שאמר טעם נכון לזה כי בעת שעמדו על הר סיני וקבלו התורה [כי בעשרת הדברות נתגלה להם עיי' כל חלקי התורה כמו שכתב רב סעדיה גאון שבעשרת הדברות כלולה כל התורה] וירדו מן ההר לביתם לא מצאו מה לאכול תיכף כי אם מאכלי חלב כי לבשר צריך הכנה רבה לשחוט בסכין בדוק כאשר צוה ד' ולקח חוטי החלב והדם ולהדיח ולמלוח ולבשל בכלים חדשים כי הכלים שהיו להם מקודם שבישלו בהם באותו מעלי"ע נאסרו להם ע"כ בחרו להם לפי שעה מאכלי חלב ואנו עושין זכר לזה", ומשי"כ שהכלים נאסרו להם לכאוי' צ"ע שבפ' מטות משמע שד"ז שכלים אוסרים בפליטתם נאמר להם אחר מלחמת מדין, עי' בעי"ז דף ס"ז ב' שמבואר ששם נאמר להם איסור של גיעולי כלים. [ועיי' להלן 'בענין הלוחות']

גירות שבמתן תורה

בזבחים קט"ז בני' ר' חייא ור' יהושע בן לוי חד אמר יתרו קודם מתן תורה היה וחד אמר יתרו אחר מתן תורה היה כו', כתנאי וישמע יתרו כהן מדין מה שמועה שמע ובא ונתגיר ר' יהושע אומר מלחמת עמלק כו' ר"א המודעי אומר מתן תורה שמע כו', והנה יתרו בא עם בני משה ונמצא שלמ"ד יתרו אחר מתן תורה בא, הרי שבני משה רבינו באו גיי' אחר מתן תורה ולא היו בזמן מתן תורה, והנה בזמן מ"ת נכנסו ישראל בברית בטבילה והרצאת דמים ומילה היתה במצרים וכמבואר ברמב"ם פ"ג מאיסור"ב ובכריתות דף ט', והואיל ובני משה באו אחר מ"ת צ"ל שהיה להם טבילה והרצאת דמים בפני"ע.

ויש שהעירו שהרי בכל גירות אמרי' גר שנתגיר קטן שנולד דמי ואין לו קרובים, ולמה לא נימא כן גם בגירות של מתן תורה, ועי' בפ' בהעלותך (י"א) וישמע משה את העם בכה למשפחתיו, ופי' רש"י על עריות הנאסרות להם ומבואר שנאסרו בקרובותיהם, ויש שתי' שבאמת כבר היו בני אברהם יצחק ויעקב ועיי' היו ממשפחת ישראל ורק שהיה חסר להם בקדושת ישראל ועיי' היו צריכים גירות ולזה לא אמרי' גר שנתגיר קטן שנולד דמי, ועי' בחי' הגרני"ט גבי מעוברת שנתגירה, אולם ידוע בשם מהר"ל מפראג בס' גור אריה פ' יוגש שכי' דשאני גירות של מ"ת שהיתה עיי' שכפה עליהם הר כגיגית ובגירות כזו לא אמרי' דינא דגר שנתגיר, ועי' בהקדמת שב שמעתא אות ט, והשתא אם גירות בני משה היתה בפני עצמה ובזה לא מצינו שהיה עליהם

כפיית הר כגיגית וא"כ היה ככל גירות וא"כ אטו נימא בהו גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, והרי מבואר בחז"ל שמשה ביקש שירשו בניו גדולתו ע"י רש"י פרי פינחס (כ"ז ט"ז), גם ע"י בדברי הימים א' כ"ג ומשה איש האלקים בניו יקראו על שבת הלוי, וע"י בזבחים ק"ב ע"א דאיכא למ"ד שמשה רבינו היה כ"ג ונתחדש בפסוק זה שבניו לא היו כהנים אלא לויים, ועכ"פ מבואר שנתגייר אלו ואל שבת לוי.

והנה עיקר ד' מהר"ל שגירות בכפיה שאני צ"ב, ובאמת שבלא"ה צ"ב איך מהני גירות באונס, אלא הביאור ע"פ ד' הרמב"ם בהל' גירושין פ"ב ה"כ במה שמועיל כופין אותו עד שיאמר רוצה אני בגירושין, שבאמת רוצה הוא להיות כישראל ורק שיצרו תקפו ולזה מהני כפיה עד שתשש יצרו ושוב הוי לרצונו, וכמו כן הועילה כפיה במתן תורה, וא"כ מוכח שהיה להם סיבה להיות כישראל משום שהיו בני אברהם יצחק ויעקב דאל"כ למה היתה מועלת כפיה, ויסוד הדברים מבואר בס' פחד יצחק על שבועות מאמר כ', ולפ"ז י"ל שבאמת אין זה משום שהגירות היתה בכפיה ממש, אלא הוא בדרך רא"י דאם מועלת בכפיה ע"כ שעיקר היהדות בהם היא משום שהם זרע אברהם יצחק ויעקב וע"כ ל"ש גר שנתגייר, ולפ"ז א"ש שגם אם לבני משה היתה גירות בפני"ע מ"מ הואיל והם מזרע ישראל אין בהם גר שנתגייר.

וכן יש לדון לענין מתים שהחיה יחזקאל דא"י בסנהדרין דף צ"ב ע"ב שהיו משבט אפרים שיצאו ממצרים קודם הזמן, וע"ש אמר ר' יהודה בן בתירא אני מבני בניהם והללו תפילין שהניח לי אבי אבא מהם, ולכא"ו הואיל לא היו בזמן מ"ת היו צריכים אח"כ להכנס בברית, וא"כ לכא"ו היה דינם כגרים, וכבר ביאר בד' התוס' פסחים ג' ע"ב שר' יהודה בן בתירא לא עלה לרגל לפי שלא היה לו קרקע ע"פ הגמ' הנ"ל שהיה מבני בניהם ולא קיבלו חלק בארץ, [ע' בזה שב"א להגאון האדרי"ת שעל תוס' הרשב"א לפסחים שם], אולם אכתי יש לדון אם היה להם דין גרים ממש, אכן להנ"ל אינו כן כיון שהיו מזרע ישראל, ואף אילו היו צריכים עוד גירות מ"מ לא היה דינם כגרים אלא כישראל כשנכנסו בברית.

בענין הלוחות

בתפלת שחרית של שבת ושני לוחות אבנים הוריד בידו וכתוב בהם שמירת שבת כו', ובפ"י שיח יצחק עמד על הלשון וכתוב בהם והרי שבת כתובה רק בלוח אחד.

ובשבת ק"ד ע"א דאמר רב חסדא מ"ס וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין, והנה בה' דברות הראשונות מצינו כמה פעמים אותיות מ' וס', אבל בה' דברות אחרונות לא מצינו אותיות מ' וס' והרי רב חסדא נקט מ' וס' שבלוחות בל' רבים.

וי"ל דהנה בירושלמי שקלים פרק ו' ה"א א"י כיצד היו הלוחות כתובים ר' חנינה בן גמליאל חמשה על לוח זה וחמשה על לוח זה הה"ד הוא דכתיב ויכתבם על שני לוחות אבנים חמשה על לוח זה וחמשה על לוח זה ורבנן אמרי עשרה על לוח זה ועשרה על לוח זה הה"ד ויגד לכם את בריתו אשר צוה אתכם לעשות עשרת הדברים עשרה על לוח זה ועשרה על לוח זה כו', והיינו דעל כל לוח היו כתובים כל עשרת הדברים, וע"ש עוד דר"ש בן יוחאי אומר עשרים על לוח זה ועשרים על לוח זה והיינו דהיו כתובים על כל לוח עשרת הדברים מב' עבריהם ור' סימאי אומר ארבעים על לוח זה וארבעים על לוח זה ע"ש, ועכ"פ למ"ד דהיו כל הדברות כתובים על כל לוח א"ש דמס' וסמך שבב' הלוחות בנס היו עומדים. וא"ש גם ה' וכתוב בהם שמירת שבת שהיה כתוב שבת בב' הלוחות למ"ד שעשרה על כל לוח. אמנם ע"י רש"י שה"ש פ"ד ה' כתאומי צביה ומבואר ברש"י שהלוחות היו ה' על כל לוח. וכן ברש"י פ' נשא במדבר ז' י"ט על הפסוק אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני שנה חמשה, "שש חמשות כנגד חמשה חומשין וחמש הדברות הכתובין על לוח אחד וחמש הכתובין על השני".

והנה יש להבין עוד וכתוב בהם שמירת שבת והרי בפ' יתרו נאמר זכור את יום השבת, וצ"ל שהכוונה ע"פ מה שנאמר בפ' ואתחנן שמור את יום השבת, וע"י בב"ק נ"ד ב' מפני מה בדברות הראשונות לא נאמר בהם טוב ובדברות האחרונות (נה). נאמר בהם טוב כו' (והיינו למען ייטב לך בכבוד אב) הואיל

וסופן להשתבר, ומבואר שבלוחות הראשונות היה כתוב הדברות האמורות בפ' יתרו, וע"כ לא נאמר טוב בפ' יתרו כיון שסופם להשתבר, ועל הלוחות האחרונות נאמר טוב והיינו האמור בפ' ואתחנן, ומבואר שהדברות האמורות בפ' ואתחנן נכתבו בלוחות השניות, ועפ"ז כ' בהעמק דבר דברים פ"ה פ"ט דמה שאומרים בתפלה וכתוב בהם שמירת שבת היינו בלוחות השניות שבהם נכתב מה שנאמר בפ' ואתחנן שמור את יום השבת.

ועדיין יש להבין בהמשך התפלה וכן כתוב בתורתך ושמרו בני ישראל את השבת, וד"ז אינו מעשרת הדברות אלא נאמר בפ' תשא, וא"כ צ"ל דמה שאומרים וכתוב בהם שמירת שבת הוא חדא מילתא, ומה שאומרים וכן כתוב בתורתך היינו ושמרו וזה לא נכתב בלוחות.

והנה בפסוק א"י (פ"כ א') וידבר א-לקים את כל הדברים האלה לאמר, ובאוה"ח "עד אמרו לאמר יכוין או' ז"ל שכל התורה כולה רמוזה בעשרת הדברות והוא או' לאמר פ"י דברים אלו יש בהם אמרות אחרות כלולות ורמוזות". וכ"ה ברש"י סו"פ משפטים (כ"ד י"ג) "כל שש מאות ושש עשרה מצוות בכלל עשרת הדברות הן ור' סעדי' פירש באזהרות שיש לכל דבור ודבור מצוות התלויות בו", וכ"ה בזה"ק יתרו (דף צ') שכל התורה רמוזה בעשרת הדברות.

ובחגיגה ג' ב' בעלי אסופות אלו תלמידי חכמים שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה הללו מטמאין והללו מטהרין הללו אוסרין והללו מתירין הללו פוסלין והללו מכשירין שמא יאמר אדם היאך אני למד תורה מעתה תלמוד לומר כולם נתנו מרועה אחד קל אחד נתן פרנס אחד אמרן מפי אדון כל המעשים ברוך הוא דכתיב וידבר אלקים את כל הדברים האלה, והנה פסוק זה דוידבר את כל הדברים האלה הוא על עשרת הדברות ושם לא נזכרו דיני טומאה וטהרה, וכן פוסלין ומכשירין היינו לענין פסול עדות ופסולי כהונה וג"ז לא נזכר בעשרת הדברות, וע"פ הנ"ל א"ש שכל התורה רמוזה בעשרת הדברות.

אולם בירושלמי שקלים פ"ו שאמר חנניא בן אחי ר' יהושע שבין כל דבור ודבור שבעשרת הדברים היו דקדוקיה ואותיותיה של תורה דכתיב ממולאים בתרשיש כימא רבא ר"ש בן לקיש כד הוה מטי הדין קרייה הוה אמר יפה למדני חנניא בן אחי ר' יהושע מה הים הזה בין גל גדול לגל גדול גלים קטנים כך בין כל דבור ודבור דקדוקיה ואותיותיה של תורה, ומבואר כאן שבין כל דבור ודבור היתה כתובה כל התורה.

ובזה יש לבאר הגמ' במגילה ט"ו א' על מה שכתוב במגילה, לדעת מה זה ועל מה זה, וא"י בגמ' אמר ר' יצחק שלחה לו שמא עברו ישראל על חמשה חומשי תורה דכתיב בהן מזה ומזה הם כתובים, והרי מזה ומזה הם כתובים נאמר בפ' תשא (שמות ל"ב ט"ו) על הלוחות, ולא על כל חמשה חומשי תורה, ולהנ"ל א"ש שכל חמשה חומשי תורה מרומזים בעשרת הדברות, וביותר לפי הירושלמי שהיו כתובים בין כל דבור ודבור. וע' במכילתא ריש פ' בשלח אלא שהיה מהלך ארונו של יוסף עם ארון חי העולמים כו' המונח בארון זה קיים מה שכתוב במונח בארון זה שארונו של יוסף, כתיב לא תשגא ויוסף אומר וינחם אותם וידבר על לבם, כתיב לא תקום כו', וק' שנקטו כאן דברים שאינם בעשרת הדברות הכתובים על לוחות הברית וא"כ מאי קאמר קיים זה כו', ובהר אפרים שם תי' ע"פ ד' הירושלמי הנ"ל.

ועפ"ז אפ"ל דזכות בהם שמירת שבת וכן כתוב בתורתך, אין זה ב' דברים, אלא שכל התורה נכתבה על הלוחות בין דבור לדבור, ונכלל שם גם פסוק זה דושמרו, ושוב א"צ לומר שהכוונה על שמור את יום השבת, אלא הכוונה על ושמרו.

אך כדי ליישב ה' וכתוב בהם שמירת שבת, י"ל שהכוונה גם על שמור את יום השבת וגם על ושמרו, ושוב אפ"ל ששמור את יום השבת היה כתוב על לוח זה והפסוק ושמרו היה בלוח שני בין דבור לדבור, וע' בבית אלקים להמבי"ט שער היסודות פ"ב אריכות גדולה בצורת הכתב שבלוחות.

בנדרים ל"ח א' ותינא הלוחות ארכן ששה ורחבן ששה ועביין שלשה, ובש"מ הביא שיש גורסים עביין ששה וכ' ע"ז "מפשט המקרא משמע שלא היה עוביין כרחבן דא"כ למה לא נכתבו מארבעה העברים וכתוב משני עבריהם לבד, הרי"ף ז"ל".

והנה בירושלמי שקלים פרק ו' ה"א אי' כיצד היו הלוחות כתובים ר' חנינה בן גמליאל חמשה על לוח זה וחמשה על לוח זה הה"ד הוא דכתיב ויכתבם על שני לוחות אבנים חמשה על לוח זה וחמשה על לוח זה ורבנן אמרי עשרה על לוח זה ועשרה על לוח זה הה"ד ויגד לכם את בריתו אשר צוה אתכם לעשות עשרת הדברים עשרה על לוח זה ועשרה על לוח זה כו', והיינו דעל כל לוח היו כתובים כל עשרת הדברים, וע"ש עוד דר"ש בן יוחאי אומר עשרים על לוח זה ועשרים על לוח זה והיינו דהיו כתובים על כל לוח עשרת הדברים מב' עבריהם ור' סימאי אומר ארבעים על לוח זה וארבעים על לוח זה ע"ש.

והנה לר' סימאי היו כתובים מד' צדדים, ולכא' צ"ב שאם עוביין היה רק ג' טפחים ונמצא שמן הצד היו כתוב כל י' הדברות על ג' טפחים, ואילו על גבי הלוחות היה כתוב י' הדברות על י' טפחים, וע"פ הגי' שהובא בש"מ א"ש דר' סימאי ס"ל שהיה עוביין ו' טפחים, ונמצא שב' הגי' תלי' במחלוקת בירושלמי אם היו כתובים גם מן הצד או לא.

בכורים בעצרת

בכורות דף כ"ו ב' עד כמה ישראל חייבין ליטפל בבכור בדקה שלשים יום ובגסה חמשים יום כו', ובגמ' מנה"מ אמר רב כהנא דאמר קרא בכור בניך תתן לי כן תעשה לצאנך מלאתך ודמעך לא תאחר כן תעשה לשורך כו' ובתו' ד"ה מלאתך ודמעך לא תאחר כן תעשה לשורך דהיינו נ' ימים מיום הבאת העומר בפסח שגמר זמן ביטול התבואה עד העצרת שמביאין שתי הלחם להתיר חדש במקדש וא"ת האי ביום חמשים הוא ולא הוי כעין בכור בניך וצאנך תתן לי דלאחר שלשים, ובש"מ אות כ"ט כ' וי"ל דביכורי יחיד לא מיייתי עד לאחר עצרת, וצ"ב למה בעצרת גופה א"א להביא בכורים אחר הבאת שתי הלחם, ושמעתי מכב' הגר"ד לנדו שליט"א משום דבבכורים כתיב ושמחת בכל הטוב וע"כ כמו שאין נושאים נשים ביו"ט משום אין מערבין שמחה בשמחה ה"נ א"א להביא בכורים

ולפ"ז יתחדש שאבל לא יביא בכורים, ובגיטין מ"ז ב' היה בא בדרך וביכורי אשתו בידו ושמע שמחה אשתו מביא וקורא, מתה אין לא מתה לא, ה"ה דאע"ג דלא מתה ומתה איצטריכא ליה כו', ולהמתבאר הרי כ"ז שהוא בימי אבילות אינו יכול להביא בכורים וצריך להמתין עד אחר ז' או אחר ל'. ובפסחים ל"ו ב' דתניא בכורים אסורין לאונן ור"ש מתיר כו' ור"ש נהי דהיקיש ל"ל שמחה מיהא מיכתב כתבביא בהו דכתיב ושמחת בכל הטוב, ההוא לזמן שמחה הוא דאתא דתנן מעצרת ועד החג מביא וקורא, מהחג ועד חנוכה מביא ואינו קורא, ונמצא דלר"ש אין שמחה בבכורים, ולפ"ז יהא מותר להביא בכורים בחג השבועות עצמו, וא"כ לענין הדרשה בבכור א"א לדרוש שצריך לטפל חמשים יום שלמים אלא ביום החמשים יהא אפשר ליתנו לכהן וי"ל.

עוד צ"ע שהרי באכילת מע"ש נאמר בפ' ראה (דברים ואכלת שם לפני ד' אלקיך ושמחת אתה וביתך, ואטו יאסר לאכול מע"ש ביו"ט משום אין מערבין שמחה בשמחה, וע' בפסחים דף ל"ו לענין אכילת מצה ממע"ש ולא דנו שם משום אין מערבין שמחה בשמחה, ואמנם אכילת מצה היא בליל יו"ט א' והרי ליל יו"ט נתמעט משמחה כמבואר בפסחים דף ע"א אך לא מצינו שיהא אסור לאכול מע"ש ביו"ט.

תשובת שר התורה הגר"ד לנדו שליט"א

בס"ד מ"ד למטמונים תשס"ז

שוכט"ס

במש"כ כת"ר.

ולכ' היה מקום לומר דמטעם אחר א"א להקריב שלמים בבכורים ביו"ט דכיון דדין שלמים בבכורים ילפי' מקרא דושמחת בכל הטוב א"כ דין שמחה עלה והרי אינה משמחת יו"ט ויתכן כמו דקיי"ל לענין שמחות אחרות דילפי' מקרא דושמחת בחגך דאין מערבין שמחה בשמחה, והוא מה"ת עתוסי מו"ק ח' ב', הכ"נ לענין שמחת בכורים נמי אסור [ומיהו התם שמחת הדין] ו"ט בשמחת גבוה וכאן תרומייהו שמחת גבוה וע"י] ואולי אף עצם הבאת הבכורים יש בה ענין שמחה ואסור ביו"ט, מיהו ע"כ מביאין בכורים בחוהמ"ס, ואולי כיון דאח"כ לא יוכלו לקרוא עליהם דקיי"ל דזמן הקריאה הוא עד החג,

ואח"כ אין קוראין, מצות הקריאה עדיף, [אך לפי"ז בכורים שאין בהם קריאה ישתנה דינם, ואולי הבאה בעת שמחה יש בה לכתחילה גם בבכורים שאין בהם קריאה ויל"ע]. ובגליון הדף נוסף: יתכן דבכורים עצמם גדר שמחה בהם אך אין נראה, ע"כ.

מי שהיה בדרך ובכורים בידו ועולה לרגל לחג השבועות או לחג הסוכות ושמע שמחה אשתו ובא הרגל ויבטל אבילותו אין עליו אבילות [דז'] ויוכל להביא בכוריו למחרת השבועות, [אי לאו שפיר דמי בחג עצמו] או בסוכות, ואם שמע בדרך שמועה קרובה יושב שבעה בדרך (ויל"ע בדין שלוחי מצוה בכה"ג) ואח"כ הולך עם בכוריו לירושלים. בברכה דושי"ת דוב לנדו

א. הדין הוא שקידוש מהני על פת, והבדלה לא. אבל במוצי"ש ליל יו"ט שעושים יקנה"ז, הדין הוא שמתוך דמהני קידוש על פת מהני גם הבדלה על פת, כמו שהביא השו"ע (או"ח סי' רצ"ו ב'), אבל אם הקידוש לא עלה לו הרי שגם הבדלה לא עלתה לו, ואם קידש כאן ואכל במקום אחר שהקידוש לא היה במקום סעודה הרי לא יצא ידי קידוש ומתוך כך לא יצא ידי הבדלה, [צ"ל שאכל אחרי הקידוש פחות מכזית במקומו], והרי מי ששכח להזכיר הבדלה בתפלה וגם שכח ואכל קודם הבדלה צריך לחזור ולהתפלל, (עיין בברכות ל"ג, ובשו"ע סי' רצ"ד), וא"כ מי שעשה קידוש והבדלה בליל יו"ט שחל בשבת על פת, ואכל במקום אחר, הרי הקידוש לא עלה לו, ומתוך כך גם הבדלה לא עלתה לו, ונמצא שגם אכל קודם הבדלה, וא"כ צריך לחזור ולהתפלל ערבית. [ויש לדון אם מה שהזכיר ל' הבדלה בעלמא לא מספיק כדי לפטרו מלחזור על מעריב]

ב. בני משה רבינו לא היו בהר סיני במתן תורה, למאן דאמר בסוף מסכת זבחים (דף קט"ז ע"א), שיתרו בא אחר מתן תורה, והרי יתרו הביא את אשתו ובניו של משה אתו, וא"כ בניו של משה הגיעו אחר מתן תורה.

ג. אם אדם פוסק מתלמודו במקומות המטונפים, זוכה הוא בשכר זה לאריכות ימים, וכדאיתא במסכת ברכות (דף כ"ד ע"ב), דאמר ר' יהיה מהלך במבואות המטונפות, לא יקרא קריאת שמע, ולא עוד אלא שאם היה קורא ובא פוסק, לא פסק מאי וכו', ואם פסק מה שכרו, אמר רבי אבהו עליו הכתוב אומר ובדבר הזה תאריכו ימים (דברים ל"ב מ"ז).

ד. הנה בן חו"ל שנמצא בא"י דעתו לחזור שצריך לנהוג כח"ל ואם באמצע יו"ט שני נמלך והחליט להשאר בא"י דנו בזה הפוסקים, והג"ר אברהם גניחובסקי צ"ל אמר דלהסוברים שמפסיק לנהוג יו"ט צריך לעשות הבדלה, ולפ"ז אם החליט סמוך למנחה צריך לומר אתה חוננתנו במנחה.

ה. בביצה י"ז ס"ל לר' אליעזר שאומרים יעלה ויבא בהודאה, ובברכות ל"ג ס"ל לר' אליעזר שאתה חוננתנו בהודאה, וא"כ במוצי"ש שבחנוכה שחל בל"ח טבת יש לו ג' אזכרות במקום אחד (ויש לדון מה קודם למה).

לעילוי נשמת

הרבנית דבורה ע"ה

ב"ר יום טוב ליפמן ז"ל
נ.ל.ב.ע. ביום ה' סיון תשע"ח

ת.נ.צ.ב.ה.